

Az aktív szemlélődés mesterei

Kétely és bizonyosság – a fényképből kiindulva / In memoriam Baranyay András

Kondor Attila, Mátyási Péter és Tolnay Imre kiállítása

B32 Galéria és Kultúrtér, Budapest
2021. április 28 – május 20.

„A fotó ugyanolyan, mint a rajz vagy a festészet, egy abszolút szubjektív dolog”¹ – mondta BARANYAY ANDRÁS a 90-es években egy interjúban, amikor már több mint két évtizede a litográfiát a fotóra cserélte, vagy épp párhuzamosan dolgozott velük. A képeit a tárgyak, testfragmentumok,

¹ Az elbűjt ember. Baranyay Andrásról beszélget Hajdu István, *Balkon*, 1994/4-4-9., [6.].
Id. <https://artpool.hu/kontextus/hajdu/baranyay.html>

KONDOR ATTILA
Individuáció, 2021, 100×140 cm, olaj, vászon



emberek egyes részleteinek hangsúlyozása, vagy éppen elhagyása, kitakarása jellemzi, azaz a *jelenlét* és a *hiány*, pontosabban az épp hogy jelenlét együttese figyelhető meg nála. Mindemellett a légység és karcosság szellemében műfaji határokat finoman átjáró életművet hozott létre.

„Munkái a klasszikus fotográfia, képgrafika és festészet mezsgyéjén születtek. Filozofikus, melankolikus intim hangulatú képeivel újra meg újra rákérdezett a művészet és az élet küldetésére-hiábavalóságára – művei a kétely és bizonyosság egymással érintkező terrénumán fogantak.”²

A három kiállító, alapjaiban más, eltérő utat járó művész művei – miközben Baranyay András művészetére reflektálnak – sok szálon kapcsolódnak egymáshoz is: alkotásait a Baranyayra is jellemző több műfaj közti balansz és ingázás, és az épp hogy jelenlét jellemzi, inkább a szellemiségükben, mint a konkrét technikában kötődnek a mesterhez. KONDOR ATTILA számára valódi atyai barátságot jelentett az ismeretségük: „Többszöri találkozás és elmélyült beszélgetés művészetéről, irodalomról vagy csak a mindennapok dolgairól, egészen az utolsó évekig tartott ez a kölcsönös figyelem”³ – fogalmazza meg, a jelen kiállítás munkáit is inspiráló élményeit. Munkáit a hiány és az *emlékkonstrukciók* jellemzik. A két festményén (*Individuáció*, 2021; *Mons Alba*, 2017) szokatlan tájrészlet látható, gyakorlatilag a tájkép újragondolásának lehetünk szemtanúi: a hiányzó részletek játszóak a főszerepet, a kék égbolt előtt *nem lévő* hegy, pontosabban annak a sziluettje és a csak lakóház ablakaiban tükröződő hegyrészletek. A többit csak sejteni véljük. Ott egy lakóház, az ablakai, de a téma az, amit nem, vagy csak részletben láthatunk. A *Műteremváros* (2019) a személyes emlékezet terepére visz. Kondor filmes munkáiban a magukban álló festményeket létrehozó belső, gondolati aktivitást egyfajta szellemi történeté alakítja. Terek, helyek emberek nélkül: csak a tárgyak emlékezete. A szereplők hiánya lehetővé teszi, hogy maga a néző váljon a mű aktív szereplőjévé; a dinamikus befogadás során keletkező „belső történetek” így egyfajta intellektuális és spirituális történeté állhatnak össze, amelyek nemcsak lineárisan vannak megkomponálva, hanem a videóloop technikai adottságát médiumként használva, a visszatérő képsorok a

² Idézet Tolnay Imre által írt sajtószövegből, Id. <http://www.mke.hu/node/40767>
³ Kondor Attila értelmezése a saját munkáiról (a szerző emailés levélváltása a művésszel)

meditatív szemlélődés lehetőségét nyújtják. A filmben látható műterem tér az eddigi élete folyamán használt alkotótér, lakások képzeletbeli szintézise, azaz emlékkonstrukciók. „Az animációs film mintegy az időben kiterjesztett közeget ad a két táblaképhez. A film tudatosan használja a 'video loop'-ot, az első és az utolsó plan egymáshoz illesztve lett megkomponálva. Az így ciklikussá váló film nem csupán kényszerű és passzív „örök visszatérés”, hanem utalás az pillanat előtti Pillanatra, az örök Mostra, mint minden időbeli változás, ciklus időn kívüli forrására.”⁴ TOLNAY IMRE a grafika, a festészet és a fotó, sőt olykor az installáció műfajában is dolgozik. Munkáit áthatja valamifajta finom, érzéki *szakralitás*. A privát fotózásai során is különös fogékonyság jellemzi az enyészetnek indult, a mulandóság esszenciáját megtestesítő tárgyak, részletek iránt.

A mostani kiállításon két (részben) fotóalapú sorozattal szerepel. A *Természet és geometria* (2021–21) manipulált fekete-fehér fotóprintjeire kézzel rajzolta az öt platóni testet (amelyeket Kepler az akkor ismert bolygók közé illesztett), vagy azokhoz hasonló és más geometrikus, olykor önellentmondásos, elbizonytalanodó élű-felületű alakzatokat. Ezek a munkák technikájukban is reflektálnak Baranyay hasonló munkáira.

A másik, *Napló* című sorozatán (2021) a privát fotóiból visszaköszönő *enyészetrögzítés* történik: a szinte darabjaira hulló világban is meglátja a szimmetriát, a korhadó parkettán megcsillanó napfényt, a pusztuló terekben sorjázó ajtóknak a ritmust, a struktúrát, s ezeket a képeit is sokszor motívumokkal látja el, „írja fölül”. Tolnay – ahogy Imre Mariann is – a mulandóság rögzítésére tesz kísérletet: az ő szemén át ez a mulandóság és pusztulás, a megszüntetendő romhalmaz sem félelmetes, egyfajta *békés apokaliptikus* esztétikáját jeleníti meg.

MÁTYÁSI PÉTERnek nem volt személyes kapcsolata Baranyay Andrásal, így ő csak a munkásságára reflektált. A kiállításon bemutatott munkáinál már a korábban használt, finom, sérülékeny pauszt egy másik érzékeny anyagra váltotta, az indigóra, mely jó metaforája a lenyomat, a másolat, a hiány gondolatának. Az első, fűzött indigómunkája (*Szétesett önarckép*, 2017), amely egy, a szokványos hétköznapiakból kiszakadt élethelyzetben (rezidencia program) készült, s egy az ablakból látható közeli hegy

⁴ Kondor Attila értelmezése a saját munkáiról (a szerző emailés levélváltása a művésszel)



KONDOR ATTILA
Mons Alba, 2017, ø 120 cm, olaj, formázott rétegelt lemez



KONDOR ATTILA
Műteremváros, 2019, filmstílus, animációs rövidfilm, videoinstalláció, 7'19", Full HD



TOLNAY IMRE
Természet és geometria 8, 2021, giclée nyomat, színes ceruza, 30×40 cm



TOLNAY IMRE
Természet és geometria 11, 2021, fotóprint, akril, vászon, 70×100 cm

MÁTYÁSI PÉTER
Kr.u. 2020 /1., 2020, indigó, 100×86cm | A Molnár Ani Galéria jóvoltából.



MÁTYÁSI PÉTER
Kr.u. 2020 /2., 2020, indigó, 100×86cm | A Molnár Ani Galéria jóvoltából.



motivumát rögzíti, jól kapcsolódik Kondor Attila *hegyhiány*-képeihez. Ez a hegylenyomat párdarabja az alkotói tevékenység egy újabb ki- és megszakítottasága, a pandémia idején készült: a folyamatos szétesettség-érzést tükröző tükörfóliás fűzött munka (*Önarckép, 2020*) egyfajta reflexiónak is tekinthető a korábbi, a salzburgi rezidencia program idején készült műre. A tükröződő felület miatt „mindenki önarcképe”, hisz mindenki saját magát látja benne.

Míg a fűzéstechnika az önarckép/tükör, addig az indigó a karácsonyi ünnepekhez kapcsolódó sorozat médiumává válik. A fenyőfalenyomat képként, lehulló tűlevelei installációként, a hiány és elmúlás esszenciájaként manifesztálódnak. A karácsonyi ünnepkör a szeretethez, a hithez kötődik: a kétely inkább továtúnik, ez az időszak inkább bizonyosság ideje, ám a tűleveleitől megfosztott, megszabadult fa a kidobás pillanatában már nem ezt tükrözi, csak az *elmúlás bizonyosságát*.

Az alkotás folyamatos egyensúlykeresés a kétely és a bizonyosság, a tudatos és az öntudatlan, az aktív és a passzív (és még számos dichotómia-párt lehetne felsorolni) mezsgyéjén: folyamatos *határhelyzet*. Voltaire szavaival: „a kétely nem kellemes állapot, a bizonyosság azonban abszurdítás”.⁵ Az alkotó gyakran olyan, mint egy etnográfus vagy egy kultúrantropológus: ő a megfigyelő. A megfigyelés tárgya sokszor a külvilág, máskor meg a belső folyamatok, azaz saját maga.

Ebben az önfigyelésben van jelen, egyszerre, a legtöbb tudatos és öntudatlan elem: meghatározóak az áramló öntudatlan, kontroll nélküli szubjektív élmények és benyomások, amelyeket – ugyanakkor – az alkotó tudatosan fel is feldolgoz. Ez a kettősség annak a következménye, hogy ebben a folyamatban egyszerre válik aktív megfigyelővé és passzív megfigyeltté: a külvilágra és önmagára egyszerre koncentrált ebben az öntudatlan szemlélődésben, mikor fülel a csend, hallja sírni a vasat, az esőt nevetni, s látja, hogy a múlt meghasadt.

Ahogy Baranyay Andrásra, úgy a kiállítókra is a látszólag megáll(ítot)t idő, a folyamatosan kiszakított pillanat jellemző. Valójában azonban szó sincs valamiféle statikus, passzív állapotról, hanem sokkal inkább az *aktív szemlélődés* és a lázas lassúság elmélyült attitűdjéről.

⁵ Voltaire: *Filozófiai ábécé* (1764). Ford. Gyergyai Albert/Réz Pál, Kossuth Kiadó, Budapest, 1996, 5.



MÁTYÁSI PÉTER
Önarckép, 2020, tükörfólia, keret, 50×40 cm
A Molnár Ani Galéria jóvoltából.



MÁTYÁSI PÉTER
Folyamat 1., 2021, 50×20×20 cm, drót, tűlevél, kesztyű
A Molnár Ani Galéria jóvoltából.